

**UCHWAŁA NR XXIX/295/18
RADY POWIATU HAJNOWSKIEGO**

z dnia 22 lutego 2018 r.

w sprawie uchwalenia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018-2020.

Na podstawie art. 4 ust.1 pkt 3a, art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r o samorządzie powiatowym (Dz.U z 2017 r. poz. 1868 , z 2018 r. poz. 130) i w związku z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017r. poz. 697, poz. 1292, poz. 2217 , z 2018 r. poz. 107) uchwala się, co następuje:

§ 1. Uchwala się Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 – 2020 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

Załącznik do Uchwały Nr XXIX/295/18
Rady Powiatu Hajnowskiego
z dnia 22 lutego 2018 r.

POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIELCZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE HAJNOWSKIM NA LATA 2018-2020.

Hajnówka, luty 2018r.

Spis treści:

I. Wstęp	1 - 2
II. Podstawy prawne programu	2 - 3
III. Środowiska rodzinne zagrożone umieszczaniem dzieci w pieczy zastępczej	3 - 6
IV. Diagnoza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej istniejącej w powiecie hajnowskim	6 - 12
V. Infrastruktura w zakresie pomocy społecznej na terenie powiatu hajnowskiego	12 - 13
VI. Założenia programu	13 - 14
VII. Cele szczegółowe programu	15 - 22
VIII. Projektowane źródła finansowania Programu	23
IX. Ewaluacja i monitoring realizowanych zadań	23

I. Wstęp

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. Zarządzeniem Starosty Hajnowskiego Nr 32/2011 z dnia 29 grudnia 2011 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce wyznaczone zostało na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W związku z kończącym się okresem obowiązywania dotychczasowego Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 – 2017, należało opracować nowy dokument w oparciu o zdiagnozowane potrzeby środowiska lokalnego. Opracowany Program jest zgodny z założeniami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Hajnowskiego na lata 2016 – 2022 oraz strategicznymi dokumentami na poziomie województwa a także kierunkami polityki prorodzinnej państwa.

Założenia polityki prorodzinnej w Polsce wynikają z prawa dziecka do wychowania w rodzinie. W tym celu zwiększono zakres zadań samorządów w zakresie wspierania rodziny oraz organizowania pieczy zastępczej, wówczas gdy rodzice nie są w stanie samodzielnie sprawować opieki nad dzieckiem.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej kładzie nacisk na pracę z rodziną już od chwili pojawienia się sygnału o wystąpieniu problemu, co ma zapobiec umieszczeniu dziecka poza rodziną naturalną. Prawem dziecka jest bowiem wychowywanie w rodzinie biologicznej pod opieką rodziców.

Zgodnie z ww. ustawą zadania związane z zapewnieniem dzieciom pieczy zastępczej należą do zadań własnych powiatu.

Cytowana ustawa rozdziela funkcje gminy, powiatu i samorządu województwa w ten sposób, że w kompetencji gmin pozostaje praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a funkcja powiatu polega na zapewnieniu dzieciom miejsc w pieczy zastępczej i organizowanie wsparcia usamodzielnianym wychowankom. Do zadań samorządu wojewódzkiego należy prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych, placówek opiekuńczo terapeutycznych oraz ośrodków adopcyjnych. W realizacji zadań cytowanej ustawy wszystkie szczeble samorządu terytorialnego ściśle współpracują ze sobą.

Rodziny, których funkcjonowanie jest zaburzone często wymagają pomocy z zewnątrz, ponieważ same nie są w stanie rozwiązać problemów, które kumulując się i piętrząc, pogłębiają ich niewydolność. Dlatego umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej ma być i powinno być ostatecznością, po wyczerpaniu wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej. Aby lokalny system wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych przynosił pożądane efekty należy położyć szczególny nacisk na profilaktykę oraz pracę z rodziną biologiczną, co powinny uwzględnić gminy w swoich planach działania w tym zakresie.

Czynnikiem motywującym samorządy gminne do działań na rzecz pozostawienia dzieci w środowisku rodzinnym jest ustawowy obowiązek ponoszenia częściowej odpłatności za wychowanków umieszczanych w pieczy zastępczej po 1 stycznia 2012 roku pochodzących z danej gminy.

Jednym z wielu zadań powierzonych powiatom jest organizacja pieczy zastępczej.

Zadaniem pieczy zastępczej realizowanej na szczeblu powiatu jest praca w ramach posiadanych kompetencji z dzieckiem umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej lub pieczy instytucjonalnej.

Program rozwoju pieczy zastępczej służy usystematyzowaniu i ukierunkowaniu działań, ustaleniu priorytetów i zakresu prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy w powiecie hajnowskim. Harmonogram działań z zakresu rozwoju pieczy odzwierciedla przyjęte założenia i działania na najbliższe 3 lata tj. 2018 - 2020

W niniejszym programie, na wstępie został przedstawiony system pieczy zastępczej w powiecie hajnowskim, obrazujący funkcjonowanie form pieczy zastępczej typu rodzinnego i instytucjonalnego. Poza tym w diagnozie zwrócono uwagę na problematykę usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz wskazano instytucjonalne zasoby wsparcia i pomocy dzieci i rodzin zamieszkujących powiat hajnowski.

W kolejnych częściach programu zostały określone kierunki działań, które przyczynią się do rozwoju systemu pieczy zastępczej w powiecie hajnowskim.

Program zawiera również zagadnienia dotyczące ewaluacji i monitoringu pozwalające na dokonanie oceny skuteczności celów i planowanych kierunków zmian.

W programie ustalono limit rodzin zastępczych na lata 2018 – 2020, który może podlegać zmianie stosownie do możliwości finansowych powiatu oraz potrzeb w tym zakresie.

Realizacja założeń programu ma za zadanie między innymi ograniczenie skali opieki instytucjonalnej, w szczególności ograniczenie liczby umieszczanych dzieci w placówkach opiekuńczo wychowawczych na rzecz rodzinnej pieczy zastępczej.

II. Podstawy prawne programu

Działania w zakresie rozwoju pieczy zastępczej, w tym zadania zapisane w niniejszym Programie, wpisują się w następujące przepisy i dokumenty strategiczne:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.),

- 2) Konwencja o Prawach Dziecka (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz.526),
- 3) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1868 z późn. zm.),
- 4) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r., poz. 697 z późn. zm.),
- 5) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. , poz. 1769 z późn. zm.),
- 6) Ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. –Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)
- 7) Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r., poz. 487 z późn. zm.),
- 8) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. , poz.783 z późn. zm.),
- 9) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 z późn. zm.),
- 10) Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r. poz. 2198 z późn. zm.),
- 11) Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 882 z późn. zm.),
- 12) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. , poz. 1390 z późn. zm.),
- 13) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 292, poz. 1720)
- 14) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.).

III. Środowiska rodzinne zagrożone umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej

Zgodnie z danymi GUS na dzień 31.12.2016 r. liczba mieszkańców powiatu hajnowskiego wynosiła 44.146 osób (w tym 21.0374 mężczyzn oraz 22.772 kobiety) W roku 2016 zarejestrowano 332 urodzeń i 736 zgonów. Przyrost naturalny – 404

(strona WUS Białystok – <http://bialystok.stat.gov.pl>)

Tabela Nr 1 – wybrane dane demograficzne powiatu hajnowskiego (stan na koniec roku kalendarzowego)

rok	Liczba ludności	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
1999	53.208	412	680	- 268
2000	52.868	405	664	- 259
2005	48.435	396	731	- 335
2010	47.173	394	746	- 352
2015	44.567	339	702	- 369
2016	44.146	332	736	- 404

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUS Białystok ([strona bialystok.stat.gov.pl](http://bialystok.stat.gov.pl))

Z przedstawionych wybranych danych demograficznych wynika , iż systematycznie spada liczba mieszkańców powiatu w tym liczba urodzonych dzieci. W analizowanych latach 1999 – 2016 nastąpił spadek liczby mieszkańców powiatu o 17,0 % i liczby urodzeń o 19,4% . Spadek liczby urodzeń może mieć wpływ na potencjalną liczbę dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. Według prognozy ludności gmin na lata 2017 – 2030 opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny , w 2030 w województwie podlaskim przewiduje się najwyższy w Polsce odsetek gmin o spadku liczby ludności powyżej 10%. Wśród 10 gmin o najwyższym prognozowanym spadku liczby mieszkańców w kraju , aż 6 gmin jest z województwa podlaskiego w tym 2 z powiatu hajnowskiego. Przewidywany

spadek liczby mieszkańców gmin w stosunku do roku 2016 ma wynieść w gminie Dubicze Cerkiewne – 25,1% i gminie Czyże – 21,2%.

Na podstawie danych statystycznych Powiatowego Urzędu Pracy w Hajnówce (<http://puphajnowka.plstatystyki/tabele>) wynika, iż na koniec 2017 r. zarejestrowanych było 1.300 osób i w porównaniu do danych na koniec 2016 r. -zarejestrowanych było 1.658 osób tj. nastąpił spadek zarejestrowanych osób bezrobotnych za ten okres o 358 osób. Stopa bezrobocia w powiecie hajnowskim na koniec 2017 r. wyniosła 7,8%, 8,5% w województwie podlaskim oraz 6,6% w kraju.

Pomimo pozytywnych tendencji tj. spadku bezrobocia, nadal jest to problem społeczny. Brak pracy powoduje obniżenie standardu materialnego życia nie tylko samego bezrobotnego, ale i całej jego rodziny. To z kolei może powodować powstawanie rozmaitych patologii społecznych i czasami powodować rozpad rodziny. Nawet krótkotrwały okres bezrobocia nie pozostaje bez wpływu na kondycję psychiczną osób dotkniętych tym problemem. Bezrobocie wiąże się nierzadko z nieprawidłowym wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez rodziców co w konsekwencji może być przyczyną umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej.

Diagnostując środowiska rodzinne zagrożone dysfunkcją w różnych sferach życia, nie sposób zapomnieć o osobach korzystających z pomocy społecznej udzielanej przez ośrodki pomocy społecznej. Trzeba mieć na uwadze, że dane statystyczne nie są w stanie przedstawić rzeczywistych problemów osób korzystających z wybranych form wsparcia oferowanych przez Ośrodki Pomocy Społecznej.

Wybrane formy wsparcia

Tab. Nr 2 – Powód przyznawania pomocy.

<i>Powody przyznawania pomocy</i>	<i>Liczba rodzin 2014 r.</i>	<i>Liczba rodzin 2015 r.</i>	<i>Liczba rodzin 2016 r.</i>
<i>Ubóstwo</i>	2023	1853	2278
<i>Sieroctwo</i>	3	3	3
<i>Bezdomność</i>	20	22	22
<i>Potrzeby ochrony macierzyństwa</i>	226	230	500
<i>Bezrobocie</i>	1412	1538	1659
<i>Niepełnosprawność</i>	621	686	745
<i>Długotrwała lub ciężka choroba</i>	363	378	517
<i>Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego</i>	208	198	245
<i>alkoholizm</i>	62	86	82
<i>narkomania</i>	0	1	2
<i>Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego</i>	44	34	31
<i>Zdarzenia losowe</i>	5	9	7
<i>Sytuacja kryzysowa</i>	0	5	1
<i>Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna</i>	0	0	0

Źródło - Dane ze sprawozdań MPiPS-03 pozyskane z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu hajnowskiego

Jak wynika z powyższej tabeli największą liczbę rodzin korzystających ze wsparcia na poziomie gmin odnotowano z uwagi na: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała i ciężka choroba, potrzeby ochrony macierzyństwa, bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.. Pozostałe przyczyny udzielania pomocy występują w mniejszym stopniu.

Tab. nr 3 Realizacja wybranych zadań z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (stan na 30.06.2017)

Wyszczególnienie	Liczba osób
1.Liczba rodzin wspierających na terenie powiatu– rodziny biologiczne	0
2.Liczba rodzin korzystających z pomocy rodzin pomocowych	0
3.Liczba asystentów rodziny w gminach	5
4.Liczba rodzin zobowiązanych przez Sąd do pracy z asystentem rodziny	2
5.Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny	78
6.Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę	24

Dane udostępnione przez OPS-y z powiatu hajnowskiego

Dane z powyższej tabeli przedstawiają realizację zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na poziomie samorządów gminnych.

Asystenci rodzinni zatrudnieni są w 4 samorządach tj. miasto Hajnówka i gminy: Czeremcha , Czyże i Narewka. Pozostałe samorzady poinformowały , iż nie wystąpiły potrzeby w tym zakresie a pojawiające się sporadyczne przypadki rozwiązywane są przez pracowników socjalnych OPS-u. Brak wykazania niektórych zadań tłumaczona jest brakiem potrzeb w danym zakresie.

Przemoc w rodzinie – jako przyczyna problemów wychowawczo – opiekuńczych rodzin. Przemoc w rodzinie jest doświadczeniem traumatycznym i zawsze przynosi szkody osobom w nie uwikłanym. Dzieci są także ofiarami przemocy domowej w sytuacji gdy są świadkami zachowań przemoczonych jednego rodzica wobec drugiego. Doświadczenie przemocy ma wpływ na całe życie i podwyższa ryzyko stosowania przemocy wobec innych osób w życiu dorosłym. Doznawanie przemocy w dzieciństwie może przejawiać się różnymi formami niedostosowania społecznego. Mogą pojawić się trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, zjawiska agresywne, udział w nieformalnych grupach młodzieżowych, oraz eksperymentowanie ze środkami odurzającymi, dlatego tak ważna jest wrażliwość społeczna na wszystkie przejawy krzywdzenia, a adekwatna reakcja może zapobiec dalszej przemocy. W tym obszarze obowiązuje Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016 – 2021.

Wykorzystywanie informacji przekazywanych przez Komendę Powiatową Policji w Hajnówce o przypadkach zaistnienia przemocy. W ciągu 2017 r. pozyskano 48 informacji ze strony KPP Hajnówka o zjawisku przemocy. W 8 przypadkach PCPR przesłał Informator o podmiotach świadczących pomoc dla osób uwikłanych w przemoc oraz Informację skierowaną do osób stosujących przemoc w rodzinie „Żółta kartka”. Pracownicy PCPR udzielali wsparcia poprzez pracę socjalną, w dniach i godzinach pracy jednostki.

W wyniku współpracy z Lokalnymi Zespołami Interdyscyplinarnymi z terenu powiatu Powiatowe Centrum pozyskało wiedzę na temat skali tego zjawiska na terenie powiatu.

Z przeprowadzonej na tej podstawie diagnozy wynika:

- Liczba posiedzeń Zespołów Interdyscyplinarne 58
- Liczba posiedzeń Grup Roboczych LZI – 176
- Liczba prowadzonych w roku 2016 procedur Niebieskich Kart
- 139 w tym: wszczynające – 115, kontynuacja – 22,
- Rodziny objęte procedurą Niebieskiej Karty 129
- Zakończone procedura Niebieskiej Karty – 83

Liczba zakładanych Niebieskich Kart w okresie sprawozdawczym w podziale na służby: policja - 114, pomoc społeczna – 4 , oświata – 1

Do sprawców przemocy domowej skierowane są programy korekcyjno – edukacyjne. W 2017 roku zorganizowano dwa programy w których uczestniczyło 15 osób w tym 1 program dla 4 osób realizowano w warunkach wolnościowych i dla 11 osób na terenie Aresztu Śledczego w Hajnówce. Oddziaływania korekcyjno edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, ukierunkowane są na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.

IV. Diagnoza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej w Powiecie Hajnowskim.

Niniejsza diagnoza została opracowana z uwzględnieniem zapisu art. 182 ust. 5 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Pieczka zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem. W sytuacji kiedy dziecko nie może wychowywać się w swojej rodzinie biologicznej, najlepszym wyjściem jest zapewnienie mu opieki zastępczej.

1. Rodzinna piecza zastępcza

Rodzina zastępcza to oparta na modelu wychowania rodzinnego, forma pieczy zastępczej nad dziećmi i młodzieżą pozbawionymi trwale lub czasowo opieki rodziców biologicznych, która w wypełnianiu swoich funkcji kieruje się dobrem przyjętego dziecka i poszanowaniem jego praw. Rodzina zastępcza zapewnia dziecku warunki rozwoju i wychowania odpowiednie do jego stanu zdrowia i poziomu rozwoju, w tym:

- odpowiednie warunki bytowe,
- możliwość rozwoju fizycznego i społecznego,
- możliwość zaspokajania indywidualnych potrzeb dziecka,
- możliwość właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
- odpowiednie warunki odpoczynku i organizacji czasu wolnego.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są rodzina zastępcza i rodzinny dom dziecka. Rodziny zastępcze dzielą się na:

- a) spokrewnione,
  - b) niezawodowe,
  - c) zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne.
- W rodzinach zastępczych niezawodowych i zawodowych możliwe jest umieszczenie nie więcej niż 3 dzieci, natomiast w rodzinnych domach dziecka, nie więcej niż 8 dzieci. Przekroczenie powyższych limitów możliwe jest w razie konieczności umieszczenia rodzeństwa. W tych przypadkach powinna być zgoda odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka i pozytywna opinia koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Dziecko może pozostawać w pieczy zastępczej okresowo do momentu rozwiązania sytuacji kryzysowej w rodzinie biologicznej lub dłużej do osiągnięcia pełnoletności, a w przypadku kształcenia – nie dłużej niż do 25 roku życia.

Kandydaci na rodziny zastępcze lub rodziny zawodowe już istniejące muszą posiadać świadomość czasowości opieki nad dzieckiem, brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej.

W powiecie hajnowskim w 2017 r. (stan na 31.12.2017) (*sprawozdanie rzeczowo finansowe z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej*) 84 wychowanków przebywało w pieczy zastępczej tj. w rodzinnej pieczy zastępczej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych z tej liczby:

69 dzieci przebywało w 40 rodzinach zastępczych w tym 18 wychowanków pochodziło z innych powiatów,

15 wychowanków w Domu Dziecka w Białowieży w tym 11 z powiatu hajnowskiego i 4 z innych powiatów

Pięciu wychowanków powiatu hajnowskiego umieszczonych jest w pieczy zastępczej (rodzinnej) na terenie innych powiatów. Ogółem w pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej na dzień 31 grudnia 2017 r. przebywało 67 wychowanków, którzy przed umieszczeniem w pieczy zastępczej zamieszkiwali na terenie powiatu hajnowskiego (62 na terenie powiatu hajnowskiego i 5 poza powiatem w tym 5 umieszczanych w rodzinnej pieczy zastępczej). Na koniec roku nie było wychowanków z powiatu hajnowskiego umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie innych powiatów.

Ponadto 14 pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych oraz 7 wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych objętych było procesem usamodzielniania.

W związku dotychczas istniejącym stanem prawnym samorząd powiatowy ponosi wydatki za wychowanków pochodzących z naszego powiatu niezależnie od formy pieczy zastępczej i faktycznego miejsca ich przebywania.

W przypadku wychowanków pochodzących z innych powiatów przebywających w rodzinach zastępczych na terenie powiatu hajnowskiego i Domu Dziecka w Białowieży – następuje zwrot poniesionych kosztów przez powiaty pochodzenia dzieci.

Do ustalenia wymaganej struktury pieczy zastępczej na terenie powiatu na najbliższe lata istotne jest przeanalizowanie liczby rodzin zastępczych i liczby wychowanków, ich struktury wiekowej, przyływów i odpływów wychowanków do pieczy zastępczej w ostatnim okresie. Wymagane dane dotyczące rodzinnej pieczy zastępczej przedstawiają poniższe tabele.

Dane ze sprawozdań rzeczowo – finansowych z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (dane za okres sprawozdawczy)

Tabela Nr 4. Wybrane dane z funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie hajnowskim.

Wyszczególnienie	2015 rok	2016 rok	2017 rok
1.Rodziny zastępcze spokrewnione w tym:			
Liczba rodzin	29	24	24
Liczba dzieci w rodzinach	39	35	38
Liczba rodzin powstałych w okresie sprawozdawczym w tym liczba dzieci	4 / 5	3 / 3	2 / 5
Liczba rodzin rozwiązanych w okresie sprawozdawczym w tym liczba dzieci	3 / 3	5 / 7	2 / 3
2.2.Rodziny zastępcze niezawodowe			
Liczba rodzin	10	9	11
Liczba dzieci w rodzinach	13	12	14
Liczba rodzin powstałych w okresie sprawozdawczym w tym liczba dzieci	3 / 3	3 / 3	2 / 2
Liczba rodzin rozwiązanych w okresie sprawozdawczym w tym liczba dzieci	1 / 1	2 / 2	1 / 1
3.Rodziny zawodowe			
Liczba rodzin	3	3	3
Liczba dzieci w rodzinach	10	10	8
Liczba rodzin powstałych w okresie sprawozdawczym w tym liczba dzieci	0 / 0	0 / 0	1 / 3*
Liczba rodzin rozwiązanych w okresie sprawozdawczym w tym liczba dzieci	0 / 1	0 / 2	1 / 4*

4. Rodzinne domy dziecka	2	2	2
w tym liczba dzieci w RDD	13	10	9
5. Liczba dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością we wszystkich formach rodzinnej pieczy zastępczej.	15	15	20
6. Liczba dzieci we wszystkich formach pieczy zastępczej (pkt. 1 + 2 + 3 + 4)	75	67	69

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo – finansowe z wykonania przez powiat zadań z pieczy zastępczej za 2015 r. , 2016 r. i 2017 r. (* dotyczy 1 rodziny z 3 dzieci utworzonej i rozwiązanej w okresie sprawozdawczym).

W strukturze rodzin zastępczych i liczby umieszczonych w nich dzieci przeważają rodziny spokrewnione. Natomiast we wszystkich formach pieczy zastępczej liczba umieszczonych wychowanków utrzymuje się na podobnym poziomie. . Na podstawie analizy liczby wychowanków umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej z 3-ech ostatnich lat trudno prognozować czy jest to tendencja stała.

Kolejną cechą struktury rodzinnej pieczy zastępczej jest duża liczba dzieci umieszczonych w tzw. zawodowych formach pieczy zastępczej wynosząca za 2017 r. - 24,6 % (rodziny zawodowe i rodzinne domy dziecka)

Tabela Nr 5. Okres przebywania w pieczy zastępczej – stan na 31.12.2017 r.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci ogółem	Okres przebywania dzieci w pieczy zastępczej			
		do 3 miesięcy	powyżej 3 m-cy do 12 m-cy	powyżej 1 roku do 3 lat	powyżej 3 lat
Wychowankowie przebywający w rodzinnej pieczy zastępczej	69	5	3	8	53
Wychowankowie przebywający w instytucjonalnej pieczy zastępczej	15	0	1	4	10
Ogółem	84	5	4	12	63

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo – finansowe z wykonania przez powiat zadań z pieczy zastępczej za 2017 r.

Powyższe dane wskazują , iż zdecydowana większość wychowanków umieszczonych w pieczy zastępczej przebywa w pieczy powyżej 3 lat. Stanowi to 75,0 % ogółu wychowanków. Natomiast w przypadku pieczy rodzinnej stanowi to 76,8 % i pieczy instytucjonalnej 66,7 %. Wymienione dane jak też obserwacje wieloletnie wskazują , iż szansa powrotu dziecka do rodziny biologicznej jest większa w pierwszym okresie po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej. Nie zaobserwowano znaczących różnic w długości pobytu wychowanków w pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej. Dłuższy okres przebywania w pieczy zastępczej skutkuje z reguły pobytami dzieci w pieczy zastępczej do czasu usamodzielnienia wychowanka. Znaczną grupą osób przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej stanowią osoby pełnoletnie pozostające w rodzinie zastępczej do czasu ukończenia nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia.

Jedną z głównych przyczyn pozostawania wychowanków w dotychczasowej rodzinie zastępczej po osiągnięciu pełnoletności obok możliwości prawnych jest wyższe świadczenie pieniężne, które rodzina zastępcza otrzymuje na utrzymanie takiej osoby w wysokości 660 zł. (spokrewniona rodzina zastępcza) lub 1000 zł. (zawodowa , niezawodowa rodzina zastępcza i prowadzący rodzinny dom dziecka) miesięcznie niż pomoc na kontynuowanie nauki w wys. 500 zł. miesięcznie , którą otrzymywałby wychowanek po opuszczeniu rodziny.

2. Instytucjonalna piecza zastępcza

W sytuacji wyczerpania możliwości udzielenia pomocy rodzinie biologicznej lub braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, dziecko pozbawione częściowo opieki lub całkowicie

opieki rodzicielskiej jest kierowane do placówki opiekuńczo wychowawczej. Opieka instytucjonalna nad dziećmi z terenu powiatu hajnowskiego zapewniona jest przez Dom Dziecka w Białowieży, który jest placówką opiekuńczo wychowawczą typu socjalizacyjnego na 30 miejsc. Liczbę wychowanków przebywających w Domu Dziecka w Białowieży w poszczególnych latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 6. Instytucjonalna piecza zastępcza – Dom Dziecka w Białowieży (za okres sprawozdawczy)

Wyszczególnienie (Dane liczbowe dotyczą okresu sprawozdawczego)	2015 rok	2016 rok	2017 rok
Liczba dzieci w placówce ogółem	36	29	23
Liczba dzieci z powiatu hajnowskiego	29	22	18
Napływ dzieci do placówki ogółem	7	1	2
Napływ dzieci do placówki w tym z powiatu hajnowskiego	4	0	0
Odływ dzieci ogółem w tym	8	8	9
Odływ dzieci z placówki w tym z powiatu hajnowskiego	7	4	6
Liczba wychowanków na koniec roku	28	21	15

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo – finansowe z wykonania przez powiat zadań z pieczy zastępczej za lata 2015, 2016 i 2017 r. + opracowanie własne PCPR

Analizując powyższą tabelę wynika, iż liczba wychowanków przebywających w placówce w kolejnych latach jak też stan wychowanków na koniec kolejnych okresów sprawozdawczych ma tendencję spadkową.

Tabela Nr 7. Napływ wychowanków do pieczy zastępczej pochodzących z powiatu hajnowskiego w latach 2012 – 2017

Lata	Liczba wychowanków umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba wychowanków umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w tym z powiatu hajnowskiego	Liczba wychowanków umieszczonych w pieczy zastępczej z powiatu hajnowskiego ogółem
2012 r.	10	7 / 4	14
2013 r.	6	6 / 3	9
2014 r.	7	6 / 5	12
2015 r.	5	7 / 4	12
2016 r.	6	1 / 0	7
2017 r.	7	2 / 0	7

Opracowania własne PCPR na podstawie sprawozdań resortowych.

Nowe wymogi dotyczące placówek wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie przewidują (od 2015 r.) umieszczenia dzieci poniżej 10 roku życia w pieczy instytucjonalnej tj. w Domu Dziecka. Od tej daty w placówce mogą przebywać dzieci powyżej 10 roku życia. Umieszczanie dzieci poniżej tego wieku dotyczyć może tylko młodszego rodzeństwa.

Mając na uwadze powyższe zasady konieczny jest rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, która będzie mogła być sprawowana wobec młodszych dzieci w przypadku braku możliwości zapewnienia im opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. Dodatkowo zgodnie z aktualnym stanem

prawnym - placówki opiekuńczo-wychowawcze powinny obniżyć do 2020 r. liczbę wychowanków przebywających w tym samym czasie w placówce do 14 osób.

3. Usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo – terapeutyczną, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu:

- 1) przyznaje się pomoc na:
  - kontynuowanie nauki,
  - usamodzielnienie,
  - zagospodarowanie,
- 2) udziela się pomocy w uzyskaniu:
  - odpowiednich warunków mieszkaniowych,
  - zatrudnieniu,
- 3) zapewnia się pomoc prawną i pedagogiczną.

Jednym z warunków otrzymania pomocy jest opracowanie przez osobę usamodzielnianą wraz z opiekunem usamodzielnienia co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności indywidualnego programu usamodzielnienia, który określa m. in. : zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem oraz sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu zatrudnienia. Program zatwierdzany jest przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie. Opiekunem usamodzielnienia może być osoba tworząca rodzinę zastępczą, prowadzący rodzinny dom dziecka, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, pracownik socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie, osoba będąca w placówce opiekuńczo wychowawczej wychowawcą lub inna osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą i zaakceptowana przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie. Osoba usamodzielniana zobowiązana jest wskazać osobę, która podejmie się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia oraz przedstawia pisemną zgodę tej osoby, co najmniej rok przed osiągnięciem pełnoletności.

Szczegółowe warunki udzielania pomocy osobom usamodzielnianym reguluje ustawa z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 332).

Jednym z największych problemów osób usamodzielnianych, opuszczających pieczę zastępczą jest trudność w pozyskaniu we własnym zakresie mieszkania. Ponadto osoby te cechują się często biernością i niechęcią do zmian w swoim życiu. Niejednokrotnie zbyt niską motywacją do zdobywania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych. Okoliczności te w istotny sposób utrudniają realizację programów usamodzielnienia. Dlatego celowe jest podejmowanie działań wspierających proces usamodzielnienia, aby mógł on przebiegać w szerszym zakresie i w bardziej efektywny sposób, umożliwiając młodym osobom rozpoczęcie samodzielnego życia.

Tabela Nr 8 Rodzaje wsparcia udzielanego usamodzielnianym wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzaj wsparcia udzielonego usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej	Liczba wychowanków otrzymujących wsparcie		
	2015	2016	2017
1. Pomoc na kontynuowanie nauki	16	12	12
2. Pomoc na usamodzielnienie	6	4	1

3. Pomoc na zagospodarowanie	2	2	1
------------------------------	---	---	---

Źródło: opracowanie własne PCPR Hajnówka

Liczę osób usamodzielnianych objętych procesem usamodzielnienia przedstawia powyższa tabela. Ilość wychowanków otrzymujących poszczególne formy wsparcia wynika ze specyfiki udzielanej pomocy. Pomoc na usamodzielnienie (pieniężna) i pomoc na zagospodarowanie są udzielane tylko jeden raz. Natomiast pomoc na kontynuowanie nauki udzielana jest za okres nauki, która trwa nawet kilka lat. Dlatego też w danym roku kalendarzowym pomoc na kontynuowanie nauki pobierają pełnoletni wychowankowie z kolejnych roczników kalendarzowych.

Tabela Nr 9 Rodzaje wsparcia udzielanego usamodzielnianym wychowankom instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Rodzaj wsparcia udzielonego usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej w tym opuszczających MOW-y, MOS-y i Zakłady Poprawcze	Liczba wychowanków otrzymujących wsparcie		
	2015	2016	2017
1. Pomoc na kontynuowanie nauki	11 / 3	8 / 1	7 / 1
2. Pomoc na usamodzielnienie	3 / 1	2 / 0	2 / 1
3. Pomoc na zagospodarowanie	1 / 0	2 / 1	1 / 1

Źródło: opracowanie własne PCPR Hajnówka

W przypadku w usamodzielnianych wychowanków opuszczających pieczę instytucjonalną liczba usamodzielnianych wychowanków jest pochodną liczby wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo wychowawcze.

Liczba usamodzielnianych wychowanków w obu formach pieczy zastępczej w kolejnych latach jest następstwem liczby wychowanków, którzy osiągają pełnoletniość w danym roku lub kończą naukę po osiągnięciu pełnoletniości i wnioskuje o przysługujące formy wsparcia. Występują nieleczone (pojedyncze) przypadki wychowanków którzy nie podejmują nauki a tym samym nie korzystają z pomocy finansowej z tego tytułu. Wynikać to może z faktu, że po opuszczeniu pieczy zastępczej – często pomoc na kontynuowanie nauki stanowi główne źródło utrzymania wychowanków. W związku z powyższym osoby usamodzielniane, po opuszczeniu pieczy zastępczej decydują się na podjęcie dalszej nauki. Uzyskanie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych w przyszłości może pomóc w podjęciu zatrudnienia i poprawienia sytuacji materialno – bytowej wychowanków.

Tabela Nr 10 Kwota wydatków na poszczególne rodzaje pieczy zastępczej

Wyszczególnienie	Kwota świadczeń w zł.		
	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Rodzinna piecza zastępcza (osoby) w tym:	100.964	101438	98.444
1. Pomoc na kontynuowanie nauki	78.588	81728	72.146
2. Pomoc pieniężna jednorazowa	26.376	15210	13.632
3. Pomoc rzeczowa - zagospodarowanie	6.000	4500	12.666
Pieczka zastępcza instytucjonalna	35.279	38086	52.868
1. Pomoc na kontynuowanie nauki	17.162	21599	33.001
2. Pomoc pieniężna jednorazowa	16.470	13488	18.367
3. Pomoc rzeczowa - zagospodarowanie	1.647	2999	1.500

Źródło: opracowania własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce

Wielkość wydatków jest pochodną liczby usamodzielnianych wychowanków w poszczególnych rodzajach wsparcia usamodzielnianych wychowanków.

5. Potrzeby powiatu w zakresie pieczy zastępczej

- 1) Rozwijanie systemu rodzinnej pieczy zastępczej poprzez promowanie idei rodzicielstwa zastępczego,
- 2) Zwiększenie liczby rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu hajnowskiego, w szczególności rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych,
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku rodzicielstwa zastępczego,
- 4) Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań wynikających z pełnionej roli, w tym zabezpieczenia potrzeb dzieci przebywających w pieczy zastępczej ,
- 5) Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, w szczególności poprzez tworzenie grup wsparcia oraz dostęp do specjalistycznego poradnictwa,
- 6) Prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- 7) Zapewnienie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji.
- 8) Stworzenie usamodzielniającym się wychowankom przebywającym w pieczy zastępczej, warunków do aktywizacji społecznej, zawodowej i mieszkaniowej poprzez większe zaangażowanie opiekunów usamodzielnienia oraz wykorzystanie zasobów i możliwości gmin,
- 9) Tworzenie i realizacja indywidualnych programów usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków z pieczy zastępczej,
- 10) Organizowanie wsparcia dla osób usamodzielnianych, w tym zapewnienie pomocy prawnej i psychologicznej,
- 11) Nawiązanie i utrzymanie współpracy z osobami i instytucjami wspierającymi, celem pozyskania wolontariuszy współpracujących z rodzinami zastępczymi,
- 12) Sukcesywne podnoszenie standardów pracy wszystkich podmiotów zaangażowanych w pracę z rodziną oraz współpraca w zakresie realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 13) Zwiększenie szans dzieci na powrót do rodziny biologicznej,
- 14) Zabezpieczenie środków finansowych na wypłatę świadczeń pieniężnych dla rodzin zastępczych i osób usamodzielnianych,
- 15) Stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną mającą trudności w prawidłowym wypełnianiu swoich funkcji w oparciu o działania profilaktyczne podejmowane przez ośrodki pomocy społecznej, asystenta rodziny, organizacje pozarządowe,
- 16) Dostosowanie istniejącej placówki opiekuńczo – wychowawczych tj. Domu Dziecka w Białowieży do aktualnych regulacji prawnych.

V. Infrastruktura Powiatu Hajnowskiego w zakresie pomocy rodzinie

Na terenie Powiatu Hajnowskiego wykorzystywane są różnorodne formy wspierające dziecko i rodzinę w różnych aspektach, począwszy od pomocy w środowisku lokalnym świadczonym przez samorządy gminne, organizacje pozarządowe i inne instytucje wspierające rodzinę i młodzież poprzez formy samopomocy.

Na szczeblu powiatowym jest to rodzinna i instytucjonalna piecza zastępcza, czyli rodziny zastępcze różnych typów i Domu Dziecka w Białowieży.

Na terenie Powiatu Hajnowskiego funkcjonują:

1. Dom Dziecka w Białowieży,

2. Dom Pomocy Społecznej w Białowieży,
3. Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej (9 jednostek),
4. Miejskie i Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
5. Lokalne Zespoły Interdyscyplinarne
6. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce
7. Powiatowy Ośrodek Wsparcia w Hajnówce
8. Warsztat Terapii Zajęciowej w Hajnówce,
9. Poradnia Psychologiczno Pedagogiczna
10. Mieszkania chronione przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce
11. Poradnia specjalistyczne przy SP ZOZ Hajnówka w tym: Poradnia Zdrowia Psychicznego, Poradnia Leczenia Uzależnień,
12. Świetlica socjoterapeutyczna MOPS Hajnówka
13. Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu
14. Stowarzyszenie Wspierania Rodzin „Uśmiech Dziecka” w Hajnówce
14. Stowarzyszenie Pomocna Dłoń w Hajnówce

Analizując potrzeby powiatu hajnowskiego w zakresie pieczy zastępczej uwzględniono istniejący stan pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej, istniejącą infrastrukturę jak też zadania do realizacji wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przez samorząd powiatowy. Na tej podstawie określono koncepcję funkcjonowania pieczy zastępczej na terenie powiatu.

Priorytetem w przedstawionych powyżej potrzeb jest:

1. Współpraca z właściwymi ośrodkami pomocy społecznej, w tym z asystentami rodziny, w zakresie wielokierunkowej pracy z rodzinami zagrożonymi odebraniem dzieci wskutek ich niewydolności wychowawczo – opiekuńczej,
2. Zapewnienie dzieciom miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej,
3. Pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe,
4. Zwiększenie liczby rodzin zastępczych niezawodowych,
5. Wspieranie istniejących form rodzinnej pieczy zastępczej w dostępie do usług specjalistycznych,
6. Wspieranie i realizacja programów usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 – 2020 wyznacza kierunki rozwoju pieczy zastępczej w zakresie realizacji zadań systemu pieczy zastępczej. Program będzie realizowany przez okres 3 lat. Wymaga on dostosowania działań do pojawiających się na bieżąco potrzeb, elastyczności i otwartości na ewentualne zmiany społeczne i gospodarcze.

VI. Założenia programu

Strategicznym celem niniejszego programu jest stworzenie spójnego systemu pomocy dziecku i rodzinie ukierunkowanego na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w powiecie hajnowskim. W ostatecznym efekcie stworzenie systemu w ramach, którego rodzina będzie mogła liczyć na pomoc i wsparcie wielozakresowe oraz zintegrowane. System wspierania rodzin musi mieć charakter lokalny. Instytucją koordynującą wykorzystującą istnienie wielu podmiotów, w tym także organizacji pozarządowych powinien być powiat – PCPR.

Analiza danych oraz dotychczasowe doświadczenia wskazują w pierwszej kolejności na ogromną potrzebę wsparcia rodzin naturalnych już na etapie, gdy problemy się rozpoczynają. Aktualnie wygląda to najczęściej tak, że pomoc przychodzi za późno, czyli na etapie głębokiego kryzysu rodziny. Należy dążyć do stworzenia systemu, aby nie dopuszczać do takich sytuacji. Jest to duży obszar skorelowanych działań, zarówno profilaktycznych jak i zmniejszających skutki patologii, skierowanych do rodzin, które wymagają pomocy materialnej, specjalistycznej (psychologicznej, prawnej, pedagogicznej), bądź socjalnej.

Na tle omawianego problemu – zbyt późnej pomocy dla dzieci i rodzin, wyłania się kolejny, a mianowicie niedostosowanie społeczne oraz przestępczość wśród dzieci i młodzieży.

Bardzo ważnym elementem programu jest obszar tworzenia i wspierania rodzinnych form opieki zastępczej. Obejmuje on propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego, poszukiwanie i szkolenie kandydatów do prowadzenia niespokrewnionych z dzieckiem zawodowych rodzin zastępczych, a następnie pomoc usamodzielniającym się wychowankom tych rodzin. Pomoc ta dotyczy również usamodzielnianych wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Podsumowując, lokalny system pomocy dziecku i rodzinie chcąc przeciwdziałać zdiagnozowanym problemom, powinien być oparty o cztery fundamentalne zasady działań:

1. bliżej dziecka – najlepiej w rodzinie,
2. wcześniej – zanim pojawią się problemy,
3. krócej - by nie zdejmować odpowiedzialności z rodziców za dziecko,
4. bardzo ekonomicznie – poprzestając na formie adekwatnej do potrzeb, wykorzystując potencjał profesjonalistów, bez zbędnego stosowania form opieki całodobowej.

Cel główny Programu wpisuje się w cel generalny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Hajnowskiego, jako doskonalenie opieki nad rodziną i dzieckiem .

Kierunki działań w tym zakresie wynikają ze zdiagnozowanych potrzeb oraz zadań przypisanych ustawą do realizacji przez samorząd powiatowy.

VII. Cele szczegółowe programu – kierunki działań

1. Wspieranie rodzin niewydolnych wychowawczo – zapobieganie przyczynom kierowania dzieci do pieczy zastępczej.

W tym celu podstawowym zadaniem jest profilaktyka, czyli zapobieganie kierowania dzieci do zastępczych form opieki. Dotychczasowe doświadczenia wskazują w pierwszej kolejności na potrzebę wsparcia rodzin biologicznych na etapie, gdy problemy się rozpoczynają. Pomoc do tych rodzin przychodzi za późno, wtedy gdy już jest głęboki kryzys w rodzinie. Najczęściej zachodzi potrzeba zabrania dzieci z rodziny i poszukiwania miejsca w pieczy zastępczej. Wzmocnienie rodziny jako najważniejszego ogniwa systemu opieki nad rodziną i dzieckiem poprzez środowiskowe, wielozakresowe wsparcie w realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych jest zadaniem priorytetowym.

Lp	Kierunki działań	Sposób realizacji działań	Osoby/instytucje realizatorzy	Termin realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji
1.	<i>Działania profilaktyczne mające na celu zapobieganie zagrożeniom prawidłowego funkcjonowania rodziny i rozwoju dziecka w środowisku poprzez m. in. poradnictwo rodzinne, prowadzenie oddziaływań profilaktycznych w stosunku do dzieci oraz wspieranie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez umożliwienie skorzystania z porad psychologicznych, prawnych, socjalnych, pedagogicznych i terapeutycznych</i>	<i>- Praca socjalna z rodzinami z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, wskazywanie instytucji udzielających wsparcia specjalistycznego adekwatnego do zdiagnozowanych problemów, - monitorowanie sytuacji rodzin i dzieci</i>	<i>OPS-y (asystenci rodziny) PCPR PPP placówki oświatowe</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>1. Wzmocnienie systemu wsparcia rodzin zagrożonych bezradnością opiekuńczo-wychowawczą 2. Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej</i>	<i>1. Liczba rodzin objętych wsparciem 2. Liczba osób korzystająca z poszczególnych form wsparcia</i>

2. Rozwój i wsparcie rodzinnych form pieczy zastępczej.

W celu drugim założono pozyskiwanie kandydatów zainteresowanych tworzeniem rodzinnych form pieczy zastępczej, objęcie ich specjalistycznymi szkoleniami, wspieranie istniejących rodzin zastępczych w oparciu o instrumenty wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Lp	Kierunki działań	Sposób realizacji działań	Osoby/instytucje realizatorzy	Termin realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji
----	------------------	---------------------------	-------------------------------	-------------------	-----------	----------------------

1	<i>Pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze</i>	<i>1. Akcje promujące rodzicielstwo zastępcze 2. Organizacja szkoleń kandydatów na rodziny zastępcze</i>	<i>PCPR – organizator rodzinnej pieczy zastępczej, instytucje współpracujące</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>1. Zwiększenie liczby osób zainteresowanych utworzeniem rodziny zastępczej 2. Nabycie kompetencji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej</i>	<i>1. Liczba pozyskanych osób kandydatów na rodziny zastępcze 2. Liczba przeszkolonych osób</i>
2	<i>Tworzenie rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych, finansowanie wynagrodzeń</i>	<i>Przygotowanie i podpisanie umów na pełnienie funkcji rodziny zawodowej</i>	<i>PCPR</i>	<i>W miarę potrzeb</i>	<i>Stworzenie warunków do tworzenia nowych rodzin zastępczych</i>	<i>Liczba utworzonych rodzin</i>
3	<i>Wspieranie istniejących rodzin zastępczych poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie ich kompetencji opiekuńczo wychowawczych, dostarczanie wiedzy i umiejętności w zakresie opieki i wychowania dzieci, umożliwienie udzielania pomocy</i>	<i>Udostępnienie możliwości skorzystania przez rodziny zastępcze z usług specjalistów: psycholog, pedagog Umożliwienie skorzystania z pomocy specjalistycznej przez wychowanków rodzin zastępczych</i>	<i>PCPR Organizator rodzinnej pieczy zastępczej lub osoby zatrudnione na umowę zlecenie</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>1. Zwiększenie wachlarza usług oferowanych rodzinom zastępczym 2. Zabezpieczenie usług oferowanych ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej</i>	<i>1. Liczba usług 2. Liczba rodzin/osób korzystających z usług</i>

	<i>pedagogicznej rodzinom zastępczym, zapewnienie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej,</i>					
4	<i>Udzielenie pomocy prawnej osobom sprawującym pieczę zastępczą w szczególności w zakresie prawa rodzinnego</i>	<i>Umożliwienie skorzystania rodzinom potrzebującym wsparcia prawnika</i>	<i>PCPR poprzez zatrudnienie osoby na umowę zlecenie</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Zwiększenie dostępności do usług prawnych</i>	<i>Liczba udzielonych porad prawnych</i>
5	<i>Utworzenie wśród istniejących rodzin zastępczych rodzin pełniących funkcję rodzin pomocowych</i>	<i>Pozyskiwanie chętnych rodzin do pełnienia funkcji rodziny pomocowej</i>	<i>PCPR / organizator</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Umożliwienie rodzinom zastępczym skorzystania z wypoczynku wynikającego z ustawy</i>	<i>Liczba utworzonych rodzin pomocowych</i>
6	<i>Organizowanie i wspieranie rozwoju grup wsparcia dla rodzin zastępczych</i>	<i>Pomoc organizacyjna w wyłonieniu spośród istniejących rodzin zastępczych grupy wsparcia</i>	<i>PCPR Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych w Hajnówce</i>	<i>W miarę potrzeb</i>	<i>Umożliwienie skorzystania z lokalu</i>	<i>Utworzenie grupy wsparcia</i>
	<i>Organizowanie i udostępnianie rodzinom</i>	<i>Umożliwienie skorzystania z pomocy specjalistów przez</i>	<i>PCPR Organizator</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Zwiększenie dostępu do</i>	<i>Liczba udzielonych usług</i>

7	<i>zastępczym specjalistycznej pomocy, terapii i wsparcia pedagogicznego , psychologicznego uzależnionego od indywidualnych potrzeb rodziny i dziecka</i>	<i>rodziny zastępcze i wychowanków tych rodzin</i>	<i>lub osoby zatrudnione na umowę zlecenie</i>	<i>w miarę potrzeb</i>	<i>specjalistycznych usług</i>	<i>i poradnictwa</i>
8	<i>Praca z rodziną biologiczną</i>	<i>- praca socjalna - wsparcie specjalistów</i>	<i>Asystenci rodziny – OPS PCPR</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Zwiększenie odpowiedzialności rodziców za dzieci</i>	<i>Liczba dzieci powracających do rodziny biologicznej</i>

3. Wsparcie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.

Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) zazwyczaj nie mogą liczyć na wsparcie swoich rodzin biologicznych. Dlatego też ważnym zadaniem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce jest wspieranie młodych osób, które opuszczają różne formy pieczy zastępczej w procesie usamodzielnienia. Poprzez m. in. pomoc w uzyskaniu wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, a także wsparcie finansowe i rzeczowe. Działania te w zależności od potrzeb osoby usamodzielnianej, powinny również polegać na aktywizowaniu jej do uczestnictwa w życiu społecznym czy też w podejmowaniu działań na rzecz konstruktywnych zmian w swoim życiu.

Lp	Kierunki działań	Sposób realizacji działań	Osoby / instytucje realizatorzy	Termin realizacji zadań	Rezultaty	Wskaźniki realizacji
1	Tworzenie i realizacja programów usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej	- Ustalenie opiekuna usamodzielnienia -pomoc w opracowaniu programu usamodzielnienia - monitoring wychowanków w środowisku lokalnym	- opiekun usamodzielnienia - pracownik PCPR	Na bieżąco	Poprawa jakości tworzonych programów usamodzielnienia	Liczba programów usamodzielnienia
2	Pomoc w pozyskaniu mieszkania z zasobów gminy	Pomoc w przygotowaniu wniosku o przydział mieszkania,	Opiekun usamodzielnienia, pracownik PCPR Samorząd gminy	W miarę potrzeb	Pozyskanie miejsca do zamieszkania	Liczba wychowanków uzyskującymi pomoc w uzyskaniu miejsca do zamieszkania
3	Zapewnienie miejsc w mieszkaniu chronionym przy PCPR	Każdorazowa analiza sytuacji usamodzielnianego wychowanka, Wydanie decyzji przyznającej prawo do zamieszkania w mieszkaniu chronionym, monitorowanie pobytu	PCPR	W miarę potrzeb	Pozyskanie miejsca do zamieszkania	Liczba wychowanków uzyskującymi pomoc w uzyskaniu miejsca do zamieszkania
4	Wspieranie osób usamodzielnianych w aktywnym uczestniczeniu w życiu społecznym, kontynuowaniu nauki i uzyskaniu kwalifikacji zawodowych	Wydawanie decyzji na przyznanie pomocy na kontynuowanie nauki, Rozmowy indywidualne i monitoring	Opiekun usamodzielnienia PCPR	Na bieżąco	Podwyższenie kwalifikacji lub nabycie nowych uprawnień zawodowych	Liczba wychowanków uzyskujących nowe uprawnienia zawodowe lub podwyższających kwalifikacje
5	Wspieranie finansowe i rzeczowe	Wydawanie i monitorowanie decyzji przyznającej pomoc	PCPR Opiekun	Na bieżąco	Polepszenie warunków życia	Liczba wychowanków uzyskujących pomoc

			<i>usamodzielnienia</i>			<i>rzeczową</i>
6	<i>Motywowanie do aktywnego poszukiwania pracy i pomoc w zakresie wejścia na rynek pracy</i>	<i>Rozmowy indywidualne, Monitoring programu usamodzielnienia</i>	<i>Opiekun usamodzielnienia PCPR</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Przygotowanie wychowanka do poruszania się na rynku pracy</i>	<i>Liczba wychowanków</i>
7	<i>Wdrażanie i realizacja projektów w ramach środków z Unii Europejskiej na rzecz osób usamodzielnianych zagrożonych wykluczeniem społecznym</i>	<i>opracowanie i realizacja projektu</i>	<i>PCPR</i>	<i>W miarę możliwości kadrowych</i>	<i>Stworzenie szans na nowe dodatkowe formy wsparcia osób usamodzielnianych</i>	<i>Liczba projektów</i>
8	<i>Zmiana struktury organizacyjnej PCPR i zwiększenie zatrudnienia celem realizacji zwiększonych zadań ustawowych i zaplanowanych w niniejszym programie</i>	<i>- przygotowanie projektu zmian organizacyjnych, - zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej</i>	<i>Kierownik Zarząd Powiatu</i>	<i>2012r.</i>		

4. Dostosowanie poziomu świadczonych usług na terenie powiatu w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej placówki opiekuńczo-wychowawcze do 2020 roku powinny być przekształcone w mniejsze jednostki w których umieszczone będzie nie więcej jak 14 wychowanków.

Lp	Kierunki działań	Sposób realizacji działań	Osoby/instytucje realizatorzy	Termin realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji
1	<i>Stopniowe obniżanie liczby wychowanków DD do 2020 r. zgodnie z ustawą</i>	<i>Analiza przyjmowania nowych wychowanków,</i>	<i>Dyrekcja DD</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Utrzymanie standardów liczby wychowanków placówki</i>	<i>Liczba wychowanków zmniejszona w stosunku do poprzedniego roku</i>
2	<i>Przekształcanie DD w placówkę lub placówki w których umieszczone jest do 14 wychowanków</i>	<i>Przyjęcie stosownej Uchwały Rady Powiatu</i>	<i>Dom Dziecka Starostwo Powiatowe</i>	<i>Lata 2018 - 2019</i>	<i>Utrzymanie standardów</i>	<i>Utworzenie w 2020 r. placówki lub placówek o liczbie wychowanków dla 14 osób</i>
3	<i>Wspieranie pełnoletnich wychowanków z Domu Dziecka w Białowieży</i>	<i>Programy usamodzielnienia</i>	<i>Dyrekcja DD PCPR Opiekun</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Zwiększenie szans wychowanków na samodzielne</i>	<i>Liczba usamodzielnianych wychowanków</i>

			<i>usamodzielnienia</i>		<i>funkcjonowanie</i>	
4	<i>Przygotowanie kadry placówki w związku z koniecznością obniżenia liczby wychowanków placówki</i>	<i>Rozmowy indywidualne / polityka kadrowa</i>	<i>Dyrektor DD</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Uświadomienie konieczności zmian</i>	<i>Zrozumienie (przekonanie) kadry do podejmowanych działań</i>
5	<i>Ograniczenie umieszczania wychowanków w DD pochodzących z innych powiatów</i>	<i>Podjęcie decyzji</i>	<i>PCPR Starostwo Powiatowe</i>	<i>Na bieżąco</i>	<i>Spadek liczby wychowanków pochodzących z innych powiatów</i>	<i>Liczba wychowanków przebywających w DD</i>

5. Limity dotyczące pieczy zastępczej w Powiecie Hajnowskim na lata 2018-2020

Zgodnie z treścią art. 180 ust.1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 332) w 3 letnim powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej należy określić coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Przepis ten odnosi się do art. 56 cyt. Ustawy , zgodnie z którym umowę z rodziną zastępczą niezawodową spełniającą warunki określone w art. 54 ust. 1 i 2 ustawy , zawiera się na wniosek rodziny w ramach ustalonego limitu rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowy. Biorąc pod uwagę konieczność rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej , ograniczone środki finansowe oraz fakt , że powstanie każdej nowej rodziny zastępczej zawodowej związane jest z ponoszeniem większych kosztów przez powiat i gminę jak w przypadku rodziny niezawodowej, należy przede wszystkim stawiać na wzrost liczby rodzin niezawodowych. W rodzinie zastępczej zawodowej oraz niezawodowej może być jednocześnie umieszczone nie więcej niż 3 dzieci, wówczas gdy ogólny koszt utrzymania dziecka i rodziny jest wyższy w przypadku rodziny zastępczej zawodowej.

Limit rodzin zastępczych zawodowych funkcjonujących na terenie powiatu obejmuje rodziny zawodowe tworzone przez samorząd powiatu hajnowskiego i za zgodą powiatu hajnowskiego przez inne powiaty , których wychowankowie umieszczeni są na terenie naszego powiatu. (dotyczy zmiany ustawy w Dz. U. , poz. 579 z dnia 24 maja 2012 r.)

<i>Lp</i>	<i>Rodzaje pieczy zastępczej – kierunki działań</i>	<i>Rok 2017</i>	<i>Rok 2018</i>	<i>Rok 2019</i>	<i>Rok 2020</i>
<i>1</i>	<i>Liczba rodzin zastępczych zawodowych w Powiecie Hajnowskim w danym roku</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>2.</i>	<i>Zwiększenie liczby rodzin zastępczych zawodowych w ciągu roku tj. osiągnięcie poziomu rocznego liczby rodzin do wysokości</i>	<i>0 3</i>	<i>0 3</i>	<i>1 4</i>	<i>1 5</i>
<i>3</i>	<i>Rodzinne Domy Dziecka – istniejące</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>2</i>

VIII. Projektowane źródła finansowania Programu

1. Samorząd powiatu
2. Samorząd gminy
3. Administracja rządowa (MPiPS , Wojewoda)
4. Środki zewnętrzne, w tym fundusze UE
5. Inne podmioty/partnerzy działań

IX. Ewaluacja i monitoring realizowanych zadań

Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce. Program jest spójny z Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 – 2022.

Monitorowanie niniejszego programu odbywać się będzie na podstawie bieżącej oceny i analizy realizowanych celów i zadań oraz ocenie stopnia osiągniętych efektów

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie dokona oceny realizacji Programu w corocznym sprawozdaniu przedkładanym Staroście Hajnowskiemu i Radzie Powiatu w Hajnówce.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb i możliwości finansowych powiatu w zakresie rozwoju systemu pieczy zastępczej.